

**ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

**Кандидат**  
**Бојана Попадић**

**Тема**  
**Однос раног искуства и психолошке сепарације–индивидуације адолесцената**

|   |
|---|
| <b>I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ</b>  |
| <p>1. Датум и орган који је именовано комисију</p> <p>Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду на седници одржаној 22.04.2016. године</p> <p>2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>др Марија Зотовић, редовни проф. за ужу научну област Психологија, Одсек за психологију Филозофског факултета у Новом Саду изабрана у звање 26.9.2013, ментор</p> <p>др Ивана Мићић, ванредни професор за научну област Психологија, Одсек за психологију, Филозофског факултета у Новом Саду, предмети из области из Развојне психологије, изабрана у звање 4.3.2016, члан</p> <p>др Тајана Стефановић Станојевић, редовни професор за научну област Психологија, Универзитет у Нишу, Одсек за психологију Филозофског факултета, предмети из области Развојне психологије, изабрана у звање 15.4.2013, члан</p> |
| <b>II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ</b>  |
| <p>1. Име, име једног родитеља, презиме:</p> <p>Бојана (Раде) Попадић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република:</p> <p>8.01.1986. године, Сарајево, Босна и Херцеговина</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:</p> <p>9.12.2011. године, Пале, Филозофски факултет у Источном Сарајеву, „Релације између афективне везаности, појма о себи и перцепције родитељског понашања раних адолесцената“</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:</p> <p>Психологија (Развојна психологија)</p>   |
| <b>III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:</b>  |
| <b>Однос раног искуства и психолошке сепарације-индивидуације адолесцената</b>  |

#### IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација се састоји из 9 поглавља, која укључују списак коришћене литературе и прилоге.

Рад има 247 страна, садржи уводни, теоријски и емпиријски део. Теоријски део се састоји од 3 поглавља, а емпиријски део садржи 4 поглавља.

Прво поглавље теоријског дела има 35 страна и бави се теоријским концептуализацијама психолошке сепарације–индивидуације. У оквиру поглавља су изложене теорије Питера Блоса и Маргарет Малер и посебно су теоријски објашњени сепарација и индивидуација. Друго поглавље се бави објашњењем концепта раног искуства. У оквиру овог поглавља приказани су концепти афективне везаности, дисфункционалних когнитивних шема и самопоштовања и састоји се од 67 страна. Сва три конструкта која се односе на рано искуство адолесцената развијају се у процесу раног односа са примарним старатељима, у смислу да су осећаји сигурности, бриге, топлине и заштите неопходни за развој сигурне базе, функционалних когнитивних шема, те адекватног самопоштовања. Приказана је теоријска концептуализација сва три конструкта: афективне везаности, дисфункционалних когнитивних шема, као и самопоштовања. На крају сваког поглавља приказан је однос са сепарацијом - индивидуацијом, ослањајући се на теоријску основу и новија истраживања. Треће поглавље односи се на преглед емпиријских истраживања која су у вези са испитиваним конструктима и састоји се од 13 страна. У оквиру овог поглавља приказан је преглед досадашњих истраживања у којима су испитиване релације психолошке сепарације–индивидуације, афективне везаности, дисфункционалних когнитивних шема, самопоштовања и социодемографских варијабли.

Емпиријски део рада има 25 страна и обухвата поглавља о спроведеном истраживању, у оквиру којих су приказани: проблем, циљеви и хипотезе истраживања, операционализација варијабли, инструменти и провера факторских структура инструмената, процедура прикупљања података и карактеристике узорка испитивања и статистичких техника коришћених за обраду података. У оквиру поглавља које се односи на резултате истраживања (29 страна), приказ је организован у односу на постављене циљеве истраживања и укључује: дескриптивне показатеље, одређивање образаца афективне везаности применом методе груписања кластер анализе, допринос образаца афективне везаности, дисфункционалних когнитивних шема и самопоштовања предикцији сепарације–индивидуације адолесцената и испитивање разлике између група различитих социодемографских карактеристика испитаника. У оквиру поглавља које укључује дискусију (21 страна) износе се тумачења добијених података у односу на резултате досадашњих истраживања и теоријске поставке. У поглављу које следи после дискусије (9 страна) представљени су закључци истраживања и издвојени најзначајнији резултати. Указано је на теориске и практичне доприносе ове студије, и размотрене су импликације за будућа истраживања. У оквиру поглавља које се односило на ограничења истраживања и препоруке (1 страна) наведена су нека ограничења која се односе на употребу инструмента УПИПАВ-Р, те препоруке за будућа истраживања.

Литература је наведена у делу који има 20 страна, а део који садржи прилоге броји 22 стране.

У раду се налазе 44 табеле, 3 слике, 1 графикон и 253 референце.

#### V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

**Теоријски део** дисертације представља увод и основу за постављање проблема и спровођење истраживања које је приказано у емпиријском делу. Теоријски део садржи све потребне целине. У њему је дат приказ теоријских сазнања и приступа, као и резултата претходних истраживања када се ради о конструктима који су у директној и индиректној вези са основним концептом овог истраживања. У оквиру прве целине теоријског дела анализирају се теоријски приступи у овој области и представља теоријска концепција која представља основу овог рада.

У целини, теоријски део садржи све елементе који су потребни за формулисање истраживачких питања и креирање нацрта истраживања, што значи да ова целина представља адекватну основу за емпиријски део рада.

**Емпиријски део** рада кандидаткиња започиње постављањем основног истраживачког питања. Комисија сматра да је постављени проблем теоријски заснован, као и да има одређену практичну

димензију, па се може рећи да је проблем истраживања добро одабран и формулисан. У узорак истраживања је укључено 1027 испитаника, узраста од 12 до 25 година. Кандидаткиња је у истраживању користила низ актуелних мерних инструмената, адекватно одабраних и усклађених са теоријским концептима на којима је проблем заснован. Сви примењени инструменти су адекватно и детаљно приказани - у смислу структуре, предмета мерења, релевантних психометријских карактеристика и начина мерења конструкта који је инструментом операционализован. У обради података коришћене су адекватне статистичке методе.

**Резултати истраживања** приказани су јасно, прегледно и исцрпно, према претходно постављеним циљевима.

Свака од анализа у вези са постављеним циљевима пропраћена је **дискусијом** која нуди опсежну анализу података добијених истраживањем, теоријски добро утемељену и поткрепљену емпиријским подацима.

**У закључку** кандидаткиња сумира добијене резултате и отвара низ питања која представљају важне смернице за унапређење даљег истраживачког рада, али и за практични рад са адолесцентима.

**Списак референци** је обиман и указује на коришћење адекватне, актуелне литературе.

#### **VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији**

Нема објављених радова на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији.

#### **VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА**

Резултати добијени у овом истраживању потврђују очекивање, формулисано на основу Теорије афективне везаности, о постојању четири обрасца афективне везаности, као и очекивање да се више од 50% испитаника налази у категорији сигурно афективно везаних.

Утврђено је да су неке дисфункционалне когнитивне шеме предиктори димензија психолошке сепарације-индивидуације, те да је највећи допринос у оквиру модела у објашњењу димензија *негирање потребе за другим, сепарациона анксиозност и спутаност због родитељске контроле*. Од појединачних доприноса пак показало се да је шема *жртвовање* значајан предиктор четири димензије сепарације-индивидуације (*негирање потребе за другим, здрава независност, чежња за детињством и сепарациона анксиозност*), а шеме *напуштање, подређивање и грандиозност* предиктори су који остварују значајан допринос у објашњењу три димензије психолошке сепарације-индивидуације. *Подређивање* остварује значајан допринос у објашњењу димензија *негирање потребе за другим, спутаност због родитељске контроле и здрава независност*, шема *напуштање* у објашњењу димензија *негирање потребе за другим, здрава независност и сепарациона анксиозност*, а шема *грандиозност* у објашњењу димензија *спутаност због родитељске контроле, здрава независност и чежња за детињством*. Шеме *недовољна самоконтрола, симбиоза и неуспех* предиктори су који остварују значајан допринос у објашњењу две димензије психолошке сепарације-индивидуације. Шема *недовољна самоконтрола* остварује значајан допринос димензијама *здрава независност и сепарациона анксиозност*, шема *симбиоза* димензијама *спутаност због родитељске контроле и сепарациона анксиозности*, а шема *неуспех* димензијама *спутаност због родитељске контроле и здрава независност*. Шеме *подређивање, жртвовање, неуспех и симбиоза* су из домена *оштећење аутономије*; *напуштање* из домена *дисконекција*, а *грандиозност и недовољна самоконтрола* из домена *оштећење граница*. Показало се да су сви домени дисфункционалних когнитивних шема значајни предиктори у објашњењу психолошке сепарације-индивидуације, с тим што сви домени остварују значајан допринос објашњењу димензија *спутаност због родитељске контроле и сепарациона анксиозност*, док по два домена објашњавају допринос димензија *негирање потребе за другим (дисконекција, оштећење аутономије)*, *здрава независност (дисконекција, оштећење граница)* и *чежња за*

*детињством (оштећење аутономије, оштећење граница). Здрава независност у вези је са шемама из домена дисконекција и оштећење граница. Ови обрасци су у вези са психолошком сепарацијом–индивидуацијом јер шеме из овог домена карактерише проблем самосталног функционисања, нерешене симбиозе и немогућности сепарације и аутономног функционисања.*

*Најзаступљеније дисфункционалне когнитивне шеме у истраживању су *напуштање, жртвовање, подређивање, непопустљиви стандарди, симбиоза, грандиозност.**

Обрасци афективне везаности и димензије самопоштовања не остварују значајан допринос објашњењу психолошке сепарације–индивидуације, с тим што је позитивна димензија самопоштовања остварила значајан допринос објашњењу димензије *чезња за детињством*. Адолесценти који имају ниже самопоштовање више чезну за детињством, што је објашњено карактеристиком ове димензије која представља заостатак симбиотске фазе раног детињства, па је повезана са потребом за враћањем у ту сигурност, а висок резултат указује на страх од изазова које са собом носи одрасло доба. У периоду адолесценције остварује се трансфер афективне везаности са родитеља на вршњаке, што доприноси удаљавању од родитеља.

Резултати су показали да постоје разлике између младића и девојака у погледу свих димензија психолошке сепарације–индивидуације и да мушки пол постиже више резултате на свим димензијама, изузев на димензији *спутаност због родитељске контроле*. Резултати су показали и да постоје статистички значајне разлике у скоровима на свим димензијама сепарације–индивидуације у односу на узраст испитаника. Адолесценти узраста од 15 до 17 година највише негирају потребу за другим, и у највећем степену се осећају спутаним због родитељске контроле. Највећи степен здраве независности постигли су адолесценти узраста од 21 до 25 година, а адолесценти узраста од 18 до 20 година највише чезну за детињством и осећају сепарациони страх.

#### **VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА**

Испитивање је спроведено по стандардима психолошких истраживања, на узорку одговарајуће величине, уз довољан број посматраних варијабли, одговарајућу методологију прикупљања и обраде података, адекватну интерпретацију, тако да су добијени резултати уверљиви.

Резултати истраживања организовани су према постављеним циљевима и хипотезама истраживања и приказани су јасно и прегледно помоћу табела и графикана, уз одговарајућа тумачења у тексту. Подаци добијени истраживањем су статистички обрађени помоћу адекватних статистичких анализа. Кандидаткиња је резултате истраживања јасно и прецизно тумачила, вршећи добру компарацију са резултатима из студија домаћих и страних аутора. Наведена литература је обимна, савремена и везана за истраживану проблематику. Кроз дискусију је остварено упоређивање података из литературе и резултата спроведеног истраживања. Указано је на теоријски и практични значај добијених резултата.

Комисија закључује да се приказ и тумачење резултата истраживања у оквиру дисертације могу сматрати адекватним и коректним.

#### **IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:**

1. Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
2. Дисертација садржи све битне елементе
3. Дисертација представља оригиналан допринос науци првенствено због теоријског и практичног значаја истраживачких питања на које одговара. Практични допринос резултата огледа се у томе што би стручњацима из праксе који раде на побољшавању менталног здравља ови резултати могли бити од помоћи да схвате тешкоће са којима се сусрећу адолесценти, што им може послужити у осмишљавању третмана и терапијског процеса за све оне који имају проблем са прилагођавањем.

|   |
|---|
| 4. Недостаци дисертације који би могли имати утицај на резултате истраживања нису уочени. |
| <b>X ПРЕДЛОГ:</b>   |
| На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:                                    |
| - <b>да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана</b>                 |
|   |

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Марија Зотовић

\_\_\_\_\_

др Ивана Михић

\_\_\_\_\_

др Татјана Стефановић Станојевић

\_\_\_\_\_